

Bjäl anförande i K. kammaren
den 24 april 1958.

Det har varit ett genomgående tema i denna pensionsdebatt, att pensionsreformen skulle innebära, att vi drar växlar på en framtida produktionsstegring, som det blir omöjligt eller i varje fall ytterst osäkert att man någonsin kan infria. Regeringsförslaget skulle sålunda ge uttryck för en närmast otillbörlig framstegstro.

Man kan självfallet hysa den meningen, om man av övertygelse ser mörkt på framtiden. Men jag har inte kunnat undgå att observera ett intressant fenomen, nämligen att synen på framtiden i icke ringa grad tycks bestämmas av den sakfråga man diskuterar, att det ^{således} ofta är det subjektiva intresset för sakfrågan som avgör graden av pessimism eller optimism.

För att illustrera denna tes skall jag tillåta mig att ta några exempel från andra områden som varit föremål för livlig debatt i denna kammare.

Kraftförsörjningen är med rätta föremål för starkt intresse i den allmänna debatten. Det gäller därvid inte bara utbyggnaden av våra vattenkraftverk. Riksdagen anslår årligen betydande belopp till den fredliga atomenergins utveckling. I år är det fråga om 130 miljoner till forsknings- och utvecklingsarbetet på detta område.

Varför gör man nu detta? Jo, säges det allmänt, den svenska industriens energibehov blir utomordentligt stort därför att den svenska in-

dustrins produktion ökar utomordentligt snabbt. Man räknar med att energibehovet fördubblas vart elfte år. Energiförbrukningen är i dag i runt tal 25 miljarder kWh. Det skulle betyda, att vi om drygt 20 år behöver 100 miljarder kWh. Helt utbyggd beräknas vattenkraften ge cirka 70 miljarder kWh. Alltså måste vi redan i början av 70-talet räkna med atomkraften för den fortsatta utbyggnaden. För att kunna förverkliga detta önskemål måste vi redan i dag beslutsamt satsa på atomenergins utbyggnad.

Detta är man ense om. Då måste man ju också vara ense om den framtidsprognos som utbyggnadsprogrammet bygger på. Herr Ohlon, som i går förde oss ^{i sin} till den ekonomiska avgrundens brant,

*Ännu mindre
i den utbyggnad som
i januari 1970*

Samme utomordentlige herr Ohlon har egenhändigt signerat atomutredningens våldsamt produktionsoptimistiska framtidskalkyl. Jag tillåter mig att hävda att när talmannens klubba faller i bordet som bekräftelse på årets atomförslag utgör den svenska riksdagens första kammare en studie i framstegsoptimism. Jag tillåter mig också att hävda, att det är en stor nationell tillgång att så är fallet. Vi behöver politiker som tror på framtiden, ty då kan de uträtta någonting.

Skolan. Riksdagen har fattat beslut om en nioårig skola för alla. Riksdagen har fattat beslut om att på 15 år fördubbla yrkesundervisningen. Det finns utbyggnadsprogram för de tekniska läro-

verken, handelsgymnasierna, de allmänna gymnasier na. Man gläder sig åt att studentantalet vid hög skolorna snabbt kommer att fördubblas. Det utbyggnadsprogram för universitetet som ecklesiastil ministern i år lagt fram har hälsats med uppskattning och tillfredsställelse från alla håll.

Varför är man beredd att satsa på utbildningen? Låt mig citera universitetsutredningens inledningsmeningar: "Om vi får leva i fred lovar oss teknikens män ett nästan nytt samhälle inom loppet av några decennier. Nationalekonomerna räknar samtidigt med att i detta nya samhälle standarden mycket väl kan bli dubbelt så hög som den vi nu har." Den stigande standardens samhälle kräver alltmera utbildad och väl utbildad arbetskraft. Därför måste vi utbilda ungdomen för att fylla de stora luckor som finns på de allra flesta områden.

Delar man inte den framtidsprognos som ^{her} universitetsutredningen ger uttryck för, då bör man inte satsa så hårt på utbildningen. Då skulle vi ju medvetet bädda för ett s.k. akademikerproletariat. Samhället skulle inte ha råd att hålla sig med så mycket läkare, lärare, jurister och präster och det skulle inte finnas sysselsättning för alla ingenjörer och arkitekter, som nu kommer ut från högskolorna. Vi skulle bädda för en förfärande arbetslöshet bland tjänstemannagrupperna och vi skulle locka tusentals ungdomar att utbilda sig för yrken, som de aldrig skulle få utöva. Om inte

riksdagens ledamöter trodde på framstegen, vore det ju en häpnadsväckande cynism mot ungdomen att bygga ut utbildningsväsendet på det sätt som faktiskt sker.

Men nu tror riksdagen ^{arkivligt} på framtiden, i varje fall de dagar då skolbudgeten är uppe.

Det har debatterats storflygplats. Man har diskuterat Skå-Edeby, Jordbro, Barkarby, Halmsjön och Åhus, men ingen har såvitt jag vet ifrågasatt att det inte behövs en storflygplats ^{Det är handskat av ett par hundra} (för att möta den starkt ökade trafikintensiteten på flygets område.

Man diskuterar en vägplan, ett ~~20-års~~ program som skall kosta 21 miljarder kronor. Just från dagens pensionsmotståndare har starka krav rests på att denna vägplan bör förverkligas snarast möjligt. Då måste man ju rimligen acceptera den kalkyl, som ligger bakom vägplanen, d.v.s. en årlig konsumtionsstegring på $2\frac{1}{2}$ - $3\frac{1}{2}$ procent som ^{7 miljarder} skall medföra, att människorna köper bilar till den grad att var tredje svensk innehar ett sådant fordon år 1975. De dagar vägplanen diskuteras sjuder kammaren av framstegsoptimism.

Nu är det inte så att framstegstron är förbehållen 382 ljusblå optimister i riksdagens båda kamrar. Vart vi än vänder oss på samhällslivets olika områden så möter vi samma fenomen. Vi möter det i kommunerna och landstingen. Vi möter det i lika hög grad ute i det enskilda näringslivet. Det publiceras numera rätt många framtidsprognoser

från olika industriorganisationer. De tecknar alla en djärv och dynamisk framtidsbild, i vilken ligger en uppmaning till de enskilda företagarna att bygga ut sin produktion för att tillgodose behoven i ett samhället med ständigt stigande levnadsstandard. Den mera pessimistiska kalkylen från Industriens Utredningsinstitut bygger på en 2-procentig årlig konsumtionsökning. Den kalkylen slår ut i djärvt stigande kurvor för bilar, TV-apparater, frysboxar och andra värdefulla ting.

När man däremot börjar nalkas det sociala området, då börjar bekymrens veck skymta fram på framstegsoptimismens släta pannor. Jag undantar därvid folkpensionen under de närmaste åren. Vi kommer att i dag besluta om en kraftig höjning av folkpensionerna, som ger uttryck för en stark och förtröstansfull tillit till den svenska ekonomins styrka i dag och i framtiden. Kostnaderna för folkpensionens budget-året 1958/59 kommer att uppgå till 2.230 miljoner. 1968/69, då förslaget är fullt genomfört, går kostnaderna upp till 3.800 miljoner och redan 1970 är vi uppe i 4 miljarder. Det krävs en ytterligt stark tilltro till en gynnsam ekonomisk utveckling för att man skall förorda dessa höjningar. Det vittnar desslikes om en fast beslutssamhet hos de borgerliga partierna att för ett antal år framöver förvisa talet om verkliga skattesänkningar till avdelningen för politisk kuriosa.

Men på ett område sviktar de borgerliga partiernas tro på framåtskridandet. Det är när det gäller att undanröja den klassklyfta som består i att vissa grupper i samhället har en god pension att se fram emot på ålderns dagar och en god trygghet för familjen, om försörjaren skulle ryckas bort, medan den stora majoriteten av löntagare saknar ordnad pension. Det är för mig obegripligt att man kan vara optimist, när det gäller kraftverk och skolor, storflygfält och vägar, bilar, TV-apparater och frysboxar, men plötsligt kasta om och måla framtiden i dystra färger, när det gäller att lösa en stor trygghets- och rättvisefråga. Om det vore möjligt att göra ett koncentrat av all den ekonomiska klagan och jämmer som dessa båda dagar framförts i riksdagens båda kamrar, är jag övertygad om att den gamle Job definitivt skulle hänvisas till de mera stillsamma kverulanternas skara. Min uppfattning är denna. Är det något område, där vi verkligen skall låta framstegsoptimismen slå ut, så är det när det gäller änkornas och barnens trygghet, invalidernas och de gamlas försörjning. Jag medger att detta är en subjektiv värdering. Men jag vill öppet redovisa den. Jag betvivlar inte alls, att våra motståndare har en ärlig övertygelse som grund för sin uppfattning, men jag vill understryka att den övertygelsen också bottnar i en subjektiv värdering. Det är således på värderingarnas område uppfattningen om vad som är mest viktigt och värde-

fullt i samhället som klingorna korsas.

Till högerens och centerpartiets representanter kan jag endast säga att "I haven en annan ^{an} ande". Jag kan respektera Er uppfattning. Jag kan inte förstå den, än mindre dela den. När det gäller folkpartiet är läget mera komplicerat. Jag skall inte ta upp kritiken av folkpartiförslagets olika delar. Den allvarligaste anmärkningen riktar sig enligt mitt förmenande mot de intentioner och den mentalitet, som bär upp förslaget. Om folkpartiförslaget genomfördes, skulle det innebära, att man under de närmaste decennierna skapade en laglig rätt till ungefär de nuvarande trotjänarpensionerna ute i det privata näringslivet.

Så länge folkpartiet höll på trean hade man mycket svårt att få grepp om vad som egentligen avsågs. Den totala bristen på innehåll i trean medförde, att var och en kunde fylla i så mycket eller så litet han ville i denna tomhet. Jag hade en kristendoms lärare, som brukade säga, att när en tom plåtburk faller nerför en trappa så uppstår buller och det bullret uppstår på grund av att burken är tom. För honom var detta en from tanke, ^{till vilken han märk} som han tog till utgångspunkt för många sedelärande betraktelser. Jag är övertygad om att han då icke tänkte på trean. Nu blev det

ett fasligt buller som kostade ¹²⁰⁰ många miljoner.
 Men skälet till att det gick dåligt för trean
 tror jag är att folk tyckte det lät litet ihåligt.
 Nu har den burken ^{bullerat} ramlat färdigt.

I sitt nya förslag - det gäller både mars-
 förslaget och aprilförslaget - har folkpartiet
 fått ge klarare besked om sina intentioner.
 Den ^{huvud} allvarligaste anmärkningen mot förslaget
^{de intressanta} riktar sig mot den mentalitet som bär upp för-
 slaget. Om folkpartiets förslag genomfördes,
 skulle det innebära att man under de närmaste
 årtiondena skapade en laglig rätt till ungefär
 de nuvarande trotjänarpensionerna ute i det pri-
 vata näringslivet. När förslaget är genomfört
 någon gång i nästa årtusende, skulle det innebära
 att man skapat en dålig pension, som man tydligen
 anser lämplig för arbetare men som är helt oantag-
 bar för andra grupper. Det är inte att förvåna,
 att det ter sig som en utmaning att detta skulle
 vara folkpartiets svar på den fackliga rörelsens
 långa och intensiva kamp för att lösa pensions-
 frågan.

Det är intressant att konstatera, att folk-
 partiförslaget också väckt stor oro bland tjänste-
 mannagrupperna. I senaste numret av SACO-tidningen
 konstateras ~~en~~ att om folkpartiförslaget genomför-
 des gäller det för tjänstemannaorganisationerna
 att snarast möjligt upphäva lagen för egen del och
 försöka lösa pensionsfrågan på annat sätt. Men

nu är det
 i sin
 te

(m) →

man pekar på risken av att en lag som ger så dåliga pensioner kan medföra en press nedåt även på tjänstemännens pensioner.

Folkpartiförslaget har sålunda väckt missnöje på alla håll. Enda trösten i den bedrövelsen är väl att man aldrig behöver riskera att det genomföres.

Det är väl ändå egendomligt, att man på folkpartihåll tror att man kan vinna ungdomen med detta förslag. Självt går jag i pension någon gång i mitten på 90-talet, om jag överlever denna och andra prövningar. Jag är statsanställd och om jag skulle förbli det, får jag min 65-procentiga pension. Om jag nu vore folkpartist, vilket Gud förbjöde och skulle gå ut bland mina generationskamrater för att propagera för folkpartiets förslag, då skulle de naturligtvis fråga om detta förslag innebar, att pensionsfrågan löstes för deras del. Då skulle jag tvingas säga, att detta med pensioner är dyrt. Det försäkringsmatematiska utfallet på de på dem belöpande avgifterna skulle tyvärr inte räckta till den åsyftade pensionen. Däremot kunde de vara förvissade om att när det gäller deras barn skulle pensionsfrågan säkert vara löst. Vad skulle de då säga? Jag vill inte referera vad jag tror de skulle säga, men jag är övertygad om att de skulle ge uttryck för ungefär denna tankegång. Här har vi på ett par decennier i grunden gjort om samhället. Vi har rivit ner

den ena klassgränsen efter den andra. Det har betytt en större likställighet och jämlikhet mellan människorna, som inte bara gällt de yttre levnadsvillkoren utan också sättet att tänka och sättet att umgås. Det har skett på ett par decennier. Nu menar Du att ^{vi} ^{vi} nyårsklockorna ringer in ett nytt årtusende om över 40 år skall denna ^{för säkerhets skull} klassgräns fortfarande finnas kvar.

*Var är det egentligen
för säkerhets skull
att göra så?*

Jag är övertygad ^{om jag vet} att ungdomen tänker på det här sättet. Det gör den inte på grund av djupare insikter i den högre försäkringsmatematiken. Den gör det på grund av ett enkelt men mycket utpräglat sinne för rent spel och rättvisa jag kanske t.o.m. får säga rättfärdighet.

(V)

Men, säger man, det är väl i alla fall en orättvisa att, som man uttrycker det, vältra över kostnaderna för tjänstepensionen på kommande generationer. Det är ungdomen som får betala kalaset. Låt mig då först fråga: Hur mycket av kostnaderna för sina pensioner har dagens pensionärer burit? Hur mycket skulle de avgifter, som de har betalat under sin aktiva tid, räcka till ^{om vi använder} ~~oss av försäkringsmatematikens konst och regler?~~ Det skulle inte räcka långt. Hade dagens folkpensionärer försäkringsmatematiskt fått bygga upp sin pension, hade deras åldersförsörjning varit oändligt mycket sämre än i dag. Ändå är det ingen som vågar höja ett moralens och försäkringsmatematikens lyftade pekfinger mot dem som är gamla i dag. Varför? Därför att vi vet hur det sam-

27

hälle såg ut som dagens folkpensionärer på sin tid övertog och vi vet hur det samhälle såg ut som de har lämnat i arv. Då är det ingen som vågar sätta ifråga, att det inte är vår förpliktelse att svara för deras försörjning.

Men vad gör då dagens generationer för att förtjäna en ytterligare förbättrad pensionsstandard, när de blir gamla? Låt mig återgå till det exempel jag använde i inledningen. Dagens generationer bygger upp atomkraften på det att produktionsutvecklingen må fortgå i oförminskad takt på 1980-talet. Dagens generationer bygger ut skolan för att ge ungdomen chansen till en utbildning, som de själva ofta inte hade möjlighet att få för att därigenom göra ungdomen bättre rustad att bära upp framtidens samhälle. Dagens generationer ~~är ändå en minoritet~~ har bil bygger ut vägar och trafikväsende på det att 80- och 90-talens bilister måtte få förmånen att ^{(sta) köra} köra på autostrador i stället för på ^{Banörp} Södertäljevägen. Dagens generationer tar på sig uppgiften att lyfta upp folkpensionerna till den nivå som riksdagen i dag kommer att besluta. Genom fondbildningen i pensionsförslaget får dagens generationer direkt bidra till att förstärka våra produktiva resurser. Är det då för mycket begärt av framtidens generationer, att de skall ge de nu aktiva en hygglig levnadsnivå på ålderdomen, en pension som inte bara är förbehållen vissa privilegierade grupper utan som gäller alla medborgare i det svenska samhället.

Jag tror att de som i dagens pensionsdebatt försöker spela ut generationerna mot varandra de känner inte ungdomen, ^{de har en} ~~de har en~~ alltför låg tanke om ungdomens sinne för solidaritet och rättvisa.

mängden emellan.

tro om till exempel att vi är i en
sekund berömt på 30-talet problem, an
att tyvärr 30 år efter sin tid är ändå
in ^{ett} för ett moment på den tiden är det
ett märkligt efterom detta att den alltså
var i typiskt för de nu traditionella åsikterna.
Det betyder för att man tycks ha med
olika ~~grupper~~ och uppfattning om värden i
gruppen, en eller mindre värden.

Detta är ju inte bara praktiskt ut
praktiskt, utvärderingens värden och
~~värden~~ i värdenas intressen och praktiska
värde det är ju för oss är att den utvärderingen
är detta för utvärderingen av värden.

Att de tankar som detta väl speglar som dyggen, de förvandlingar i samhället och tankar i vägen till det tanken.
 Vår försökets, trängdes av vidriga yttre omständigheter att

20. 30-tals generationer barde i ett samhälle där arbetslöshet och fattigdom var en oönskad realitet. Med klara betydelse dyggen i tiderna

På den väg som vägen upp i ett samhälle med full sysselsättning. Specialbyggd och stignad standard. Det betyder en mycket större frihet, frihet att välja hur man skall förna sin tillvaro. Men man väger att vara självständiga och agera med utslag eller ena n' roll. Men används, parades ut av den ökande friheten till att binda in för partiets planer. Men binda in för beaktade intressen, utbildning, familj, som i sin tur lag i utgå uppför. Men binda in för beaktade intressen, utbildning, familj, liksom och andra vanliga kommunaltjänster som kan i hög grad vägas för arbetslöshet. Ett plötsligt fall nedåt i inkomstens betydelse, för en människa som knutna för det enkla, något av en katastrof. Men människans upplevelse detta som verkar för, för, som om familj i och för sig skulle bli ett brott för dagen. Att skapa ett oändligt folksyndet det låter bra, men ett folksyndet som fullt uttryck innebär 500 kronor i månaden, det är inte mycket att rida sig på för den som har. Men i denna stad, där för kan ju hela den befolkningen utalfrisåringarna innebär för det utövar folksyndet, göranden en bevärd bevakning.

Att som folksyndet minimum standard, det var 30-tals ^{politik} ~~verksamhet~~. En bevärd bevakning, det är ett uttryck för att bevakningen låter på 30-tal. Det kan vara en bevakning med ett